

*Крюкова І.О.,**д.е.н., професор,**Одеський державний аграрний університет**Свірідова М.С.,**студентка,**Одеський державний аграрний університет*

СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто сутність та особливості наявних методичних підходів до проведення оцінки грошових потоків підприємства. Досліджено та систематизовано систему показників, що використовуються під час аналізу грошових потоків підприємств. З усієї сукупності показників обрано ті, які найбільш повно характеризують використання грошових потоків на підприємствах аграрної сфери. Методику аналізу грошових потоків доповнено в частині визначення ефективності розміщення і використання грошових потоків аграрного підприємства.

Ключові слова: грошові потоки, управління грошовими потоками, механізм управління грошовими потоками, аграрні підприємства, ефективність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі грошові кошти є найбільш ліквідними активами підприємства. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж та отримання виручки. У зв'язку з обмеженістю грошових ресурсів на підприємстві виникає необхідність проведення аналізу грошових потоків.

Платоспроможність підприємства та його ліквідність передусім залежать від обсягів і швидкості руху грошового обороту, ефективності його управління. Отже, аналіз ефективності використання грошових потоків дає змогу більш об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства та є основою оцінки та прогнозування його платоспроможності. Необхідність здійснення оцінки грошових коштів зумовлюється обмеженістю грошових ресурсів на підприємстві, нестійким фінансовим станом та ризиком втрати платоспроможності. Також здійснення аналізу необхідне для підвищення рівня ефективності управління підприємством. Це зумовлює актуальність дослідження методичних підходів та методи аналізу грошових потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методики та організації аналізу руху грошових коштів знайшли відображення у дослідженнях багатьох науковців, серед яких: І.О. Бланк, Г.В. Савицька, О.О. Терещенко, М.Г. Чумаченко, О.В. Ярш та ін. Значний внесок у розвиток методичної бази аналізу грошових потоків зробили М.Д. Білик, М.Я. Дем'яненко, Г.Ф. Мазур, І.Ю. Гришова, Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник, О.М. Тридід, О.Є. Єрмошкіна та ін.

На думку М.Ф. Огійчука, під терміном «грошові кошти» розуміють готівку, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання; «грошові потоки» – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. На думку В. Сопко, правильна побудова обліку грошових коштів дає змогу забезпечити інформацію про їх наявність, цілеспрямоване використання та кон-

троль над зберіганням. Здійснення процедури відображення в бухгалтерському обліку і розкриття інформації про грошові кошти у фінансовій звітності регламентують Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) 7 «Звіт про рух грошових коштів». Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», «грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банку та депозити до запитання».

Більшість операцій, що здійснюються на підприємстві, пов'язані з рухом грошових коштів, проведенням розрахунків між підприємствами. Рух коштів, що виступає як надходження і вибуття грошей та їх еквівалентів, утворює грошові потоки.

Визначення грошового потоку в М(С)БО 7 «Звіт про рух грошових коштів» звучить як надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. Для успішної господарської діяльності в умовах ринкової економіки одним з інструментів є аналіз грошових потоків підприємства.

Від системи управління й організації грошових потоків повністю залежить ефективність роботи підприємства. Стійкість підприємства, його здатність до майбутнього розвитку та досягнення фінансового успіху в довгостроковій перспективі залежать від якості управління грошовими потоками. Завдяки аналізу грошових потоків підприємства можна з'ясувати, чи має можливість підприємство організувати управління грошовими потоками так, щоб у розпорядженні підприємства в будь-який момент була достатня кількість грошових коштів.

Мета статті полягає у доповненні окремих методичних засад оцінювання ефективності управління процесами формування, розміщення, розподілу і використання грошових потоків аграрних формувань.

Нами доповнено окремі методичні аспекти аналізу грошових потоків бізнес-суб'єктів аграрної сфери виробництва в частині оцінки ефективності розміщення і використання грошових потоків аграрного підприємства, що дає змогу більш системно оцінити ефективність управління в сільськогосподарському підприємстві.

Пропозиції щодо доповнення методичних підходів до оцінки грошових потоків дадуть змогу підвищити рівень корисності та достовірності обліково-аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень в аграрному менеджменті.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку Ю.О. Біндасова, управління грошовими потоками – один із найважливіших сегментів фінансової роботи на підприємстві, від ефективності організації якого залежать як поточні результати діяльності, так і майбутні темпи розвитку господарюючого суб'єкта [1, с. 392]. Загальна мета управління грошовими коштами – забезпечення збалансованості їх потоків, що дає

можливість підтримувати достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Сучасна вітчизняна наука характеризується наявністю декількох підходів до побудови механізму управління грошовими потоками підприємства, розроблених І.О. Бланком, Л.О. Лігоненко та Г.В. Ситник. Обидві торії наполягають на таких напрямках управління, як збалансування і синхронізація надходжень і видатків грошових коштів. Проте можна визначити третій напрям – максимізація чистого грошового потоку чи, навпаки, вирівнювання вхідних і вихідних потоків.

На думку Л.О. Лігоненко і Г.В. Ситник, третім напрямом управління грошовими потоками має виступати вирівнювання грошових потоків [2, с. 127]. За такого підходу виконуються умови ефективності використання запасів грошових активів через зменшення страхових їх залишків, пов'язаних із циклічністю та/або сезонністю діяльності підприємства. Однак визначення прийнятності такого підходу полягає у співставленні втрати економічної вигоди, частини циклічних та/або сезонних реалізаційних доходів з утраченою економічною вигодою, пов'язаною із невідповідністю вхідного і вихідного грошових потоків.

Відповідно до підходу, запропонованого І.О. Бланком, іншим напрямом побудови механізму управління грошовими потоками підприємства має стати максимізація чистого грошового потоку [3, с. 316]. Однак, наполягаючи на застосуванні такого напрямку, автор суперечить самому собі, оскільки досягнення збалансованості і синхронності грошових потоків призводить до наближення значення чистого грошового потоку до нуля, відповідно, максимізація чистого грошового потоку автоматично стає неможливою.

Відповідно до вищевикладеного, у разі досягнення найвищого рівня синхронності грошових потоків спостерігається наближення значення чистого грошового потоку до нуля, тобто

до повного використання вхідного грошового потоку і повного забезпечення потреби підприємства у грошових коштах. Водночас для досягнення найвищого рівня ефективності оптимізаційної діяльності підприємства виникає необхідність у наявності нормативного рівня страхового запасу, який має бути забезпеченим чистим грошовим потоком, що виступає при цьому інструментом зміни залишків грошових активів підприємства [4, с. 136]. Відповідно, виникає потреба у виробленні такого напрямку оптимізаційної діяльності, за якого б виконувалася (наближувалася) реалізація даної тотожності.

Ознайомившись із працями відомих дослідників, зауважимо, що методика аналізу грошових потоків знаходиться у стадії свого формування.

У роботах професора І.О. Бланка представлено найбільш послідовний та аналітично цілісний методичний підхід. Згідно з викладеною концепцією, аналіз грошових потоків підприємства доцільно проводити за такими етапами роботи, як: вивчення динаміки обсягу формування позитивного грошового потоку, оцінка обсягу формування від'ємного грошового потоку, дослідження збалансованості грошових потоків, вивчення синхронності грошових потоків та оцінка ефективності грошових потоків. Дана методика забезпечує комплексне вивчення характеристик грошових потоків у процесі аналізу [3, с. 317].

Доповнюючи та розвиваючи наявні методичні підходи, Г.В. Ситник та Л.О. Лігоненко стверджують, що аналіз грошових потоків передбачає проведення таких етапів дослідження: 1) аналіз обсягу та динаміки грошових потоків; 2) аналіз джерел формування грошових коштів; 3) аналіз напрямів використання грошових коштів: оцінка структури вихідного грошового потоку за видами діяльності та ранжирування окремих напрямів використання; 4) аналіз рівномірності грошових потоків; 5) аналіз збалансованості грошових потоків; 6) аналіз синхронності грошових потоків; 7) аналіз ліквідності грошових потоків; 8) аналіз

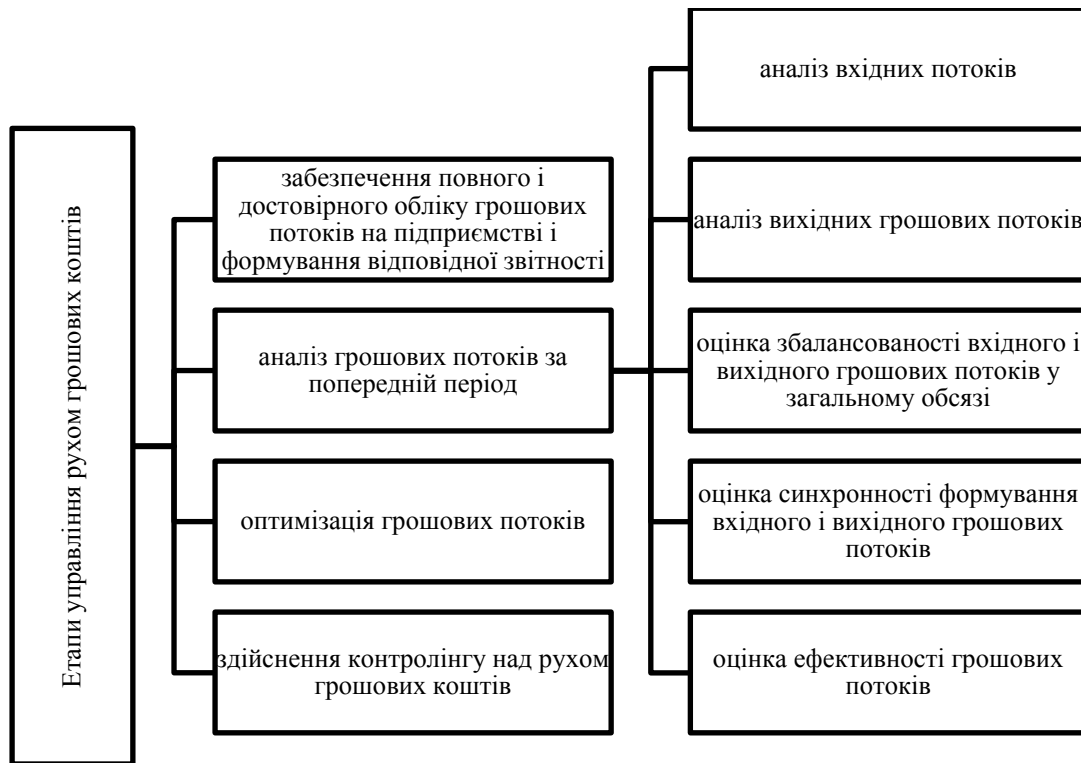

Рис. 1. Етапи управління грошовими потоками підприємств

факторів, що визначають стан грошових потоків; 9) аналіз ефективності управління грошовими потоками [5, с. 255].

На основі фінансової звітності та звіту про рух грошових коштів для дослідження грошових потоків можуть бути використані етапи, які повинні включати методика аналізу грошових коштів.

Етап I. Горизонтальний аналіз грошових потоків, який полягає у визначенні динаміки обсягу чистого грошового потоку підприємства в розрізі окремих джерел. Метою є визначення загальних обсягів грошових потоків, основних тенденцій та пропорцій їх розвитку.

Етап II. Вертикальний аналіз грошових потоків, який полягає у визначенні структури надходжень та видатків грошових коштів за видами діяльності та чистого руху коштів. Метою проведення аналізу є визначення значимості надходжень, видатків та чистого руху коштів за видами діяльності у грошовому забезпеченні функціонування підприємства.

Етап III. Аналіз рівномірності розподілу грошових потоків протягом року. Метою проведення аналізу є ідентифікація й оцінка грошових потоків за ступенем регулярності здійснення, наявності та причин затримок у надходженні грошових коштів та відкладенні запланованих видатків.

Етап IV. Аналіз збалансованості грошових потоків. Метою проведення аналізу є оцінка ступеня динамічної платоспроможності підприємства, його фінансової рівноваги та можливості забезпечення стійкого економічного зростання.

Етап V. Коефіцієнтний аналіз рівня ефективності використання грошових потоків підприємства. Метою є вивчення динаміки різних коефіцієнтів, що дає змогу встановити позитивні та негативні тенденції, які відбивають якість управління грошовими потоками організації, а також розробити необхідні заходи для внесення відповідних корективів щодо оптимізації управлінських рішень у процесі здійснення господарської діяльності.

Наукові дослідження і узагальнення методичних підходів до управління грошовими потоками бізнес-суб'єктів дали змогу визначити основні етапи процесу управління (рис. 1).

На першому етапі системи управління грошовими потоками передбачається забезпечення повного та достовірного обліку грошових потоків на підприємстві і формування відповідної звітності. Згідно з міжнародними стандартами, інформація про рух грошових коштів унаслідок операційної діяльності може бути наведена із застосуванням прямого та непрямого методів.

В Україні, згідно з НП(С)БО 1, складання звіту про рух грошових коштів передбачає використання непрямого методу подання інформації [7].

Наступним етапом реалізації управління рухом грошових коштів на підприємстві є здійснення аналізу грошових потоків за попередній період, основними завданнями якого є виявлення тенденцій і закономірностей розвитку грошових потоків, оцінка ступеню їх раціонального використання та забезпечення збалансованості та синхронності позитивного і від'ємного грошових потоків підприємства. Аналіз грошових потоків попереднього періоду здійснюється в такій послідовності: аналіз вхідних грошових потоків; аналіз вихідних грошових потоків; оцінка збалансованості вхідного і вихідного грошових потоків у загальному обсязі, аналіз динаміки чистого грошового потоку; оцінка синхронності формування вхідного і вихідного грошових потоків у розрізі окремих інтервалів звітного періоду, аналіз динаміки

залишків грошових активів; оцінка ефективності грошових потоків.

У наукових розробках вітчизняних і зарубіжних учених напрацьований потужний методичний базис діагностики й аналізу грошових потоків. Систематизація наукових результатів дала змогу з усієї сукупності показників запропонувати ключові, які найбільш відповідають специфіці формування, руху, трансформації і використання грошових потоків підприємств аграрної сфери виробництва (табл. 1).

Таблиця 1
Основні показники, які використовуються під час аналізу грошових потоків

Показник	Алгоритм розрахунку та умовні позначення
Достатність чистого грошового потоку	
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку ($K_{\text{дост}}$)	$K_{\text{дост}} = \text{ЧГП} / (\text{ПК} + \text{З} + \text{Д})$, де ЧГП – сума чистого гр. потоку підп-ва за період, що аналізується, тис. грн; ПК – сума погашення довго-, короткострокових кредитів, тис. грн; З – приріст виробничих запасів, тис. грн; Д – сума виплачених дивідендів, тис. грн
Рівномірність та синхронність формування грошового потоку	
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку ($K_{\text{лікв}}$)	$K_{\text{лікв}} = \text{ПП} / \text{НГП}$, де ПП – сума валового вхідного гр. потоку, тис. грн.; НГП – сума валового вихідного гр. потоку, тис. грн.
Ефективність грошових потоків	
Коефіцієнт ефективності ($K_{\text{ефект}}$)	$K_{\text{ефект}} = \text{ЧГП} / \text{НГП}$
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку ($K_{\text{реінв}}$)	$K_{\text{реінв}} = (\text{ЧГП} - \text{Д}) / (\text{PI} + \text{FI})$, де PI – сума приросту реальних інвестицій під-ва за аналізований період, тис. грн; FI – сума приросту довгострокових фінансових інвестицій під-ва, тис. грн.
Коефіцієнт обслуговування боргу ($K_{\text{обсл}}$)	$K_{\text{обсл}} = \text{ПК} / \text{ЧГП}_{\text{опер}}$, де $\text{ЧГП}_{\text{опер}}$ – чистий грошовий потік від операційної діяльності
Тривалість фінансового циклу (ФЦ)	$\text{ФЦ} = \text{P}_3 + \text{P}_{\text{дз}} - \text{P}_{\text{кз}}$, де P_3 – період обороту запасів, днів; $\text{P}_{\text{дз(кз)}}$ – період обороту дебітор(кредит) заборгованості.

Логічним продовженням попереднього етапу управління грошовими потоками, на думку О.В. Павловської, є оптимізація грошових потоків підприємства. Цей етап передбачає проведення оптимізації середнього залишку грошових активів підприємства та вибір ефективних форм його регулювання. Для постійного забезпечення платоспроможності та зменшення максимальної та середньої потреби в залишках грошових коштів підприємство повинно обирати найефективніші форми регулювання середнього залишку грошових активів. Основу оптимізації грошових потоків підприємства становить забезпечення збалансованості обсягів вхідних та вихідних грошових потоків [9, с. 590].

Завершальним етапом системи управління грошовими потоками Г.Ю. Чуланова вважає проведення контролю над

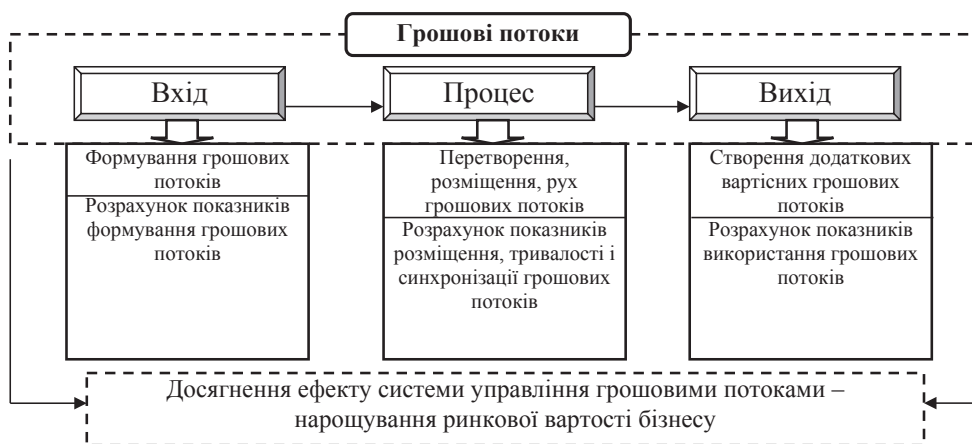

Рис. 2. Схема визначення рівня ефективності розміщення і використання грошових потоків аграрного підприємства

рухом грошових коштів, що передбачає своєчасне виявлення відхилень величини та строків формування вхідних та вихідних грошових потоків від індикаторних величин; локалізацію виявлених відхилень та проведення аналізу причин їх формування; своєчасне інформування фінансового менеджера про виявлене відхилення; обґрунтування та подання варіантів урахування відхилень під час прийняття подальших управлінських рішень щодо управління грошовими потоками [10, с. 64].

Відаючи належне значним напрацюванням науковців, пропонуємо доповнити наявну методику аналізу грошових потоків підприємства методикою оцінки рівня ефективності розміщення і використання грошових потоків, яка є прийнятною для аграрних бізнес-суб'єктів (рис. 2).

Грунтуючись на сформульованих методологічних критеріях побудови процесу аналітичної оцінки розміщення і використання фінансових потоків та враховуючи логіку формування послідовності розрахунку системи економічних показників, необхідно окреслити мету (критерій), що буде покладений у фундаментальну площину процесу визначення ефективності фінансових потоків. Із наукової точки зору такий критерій (мета) управління економічною системою концентрує свій функціональний зміст у цілеспрямованій зміні стану системи, яка пов'язана з дією всього процесу, – ефекті. Ефект від процесу управління фінансовими ресурсами, зокрема в частині їх розміщення і використання, проявляється у здатності фінансових потоків створювати додаткові вартісні потоки та нарощувати вартість самого підприємства.

Методологічною основою характеристики ефективності розміщення та використання грошових потоків є статистичний та динамічний підходи до оцінки вартості потоків. Економіко-статистичний метод є широкоживим і базується на визначенні результатів перетворення економічних ресурсів, урахував характер зміни натуральної і вартісної форми грошових потоків, характер їх розміщення в активах підприємства.

Динамічний метод оцінки розміщення грошових потоків є більш прогресивним і ґрунтується на вартісній концепції, дає змогу оцінити потенційні можливості грошових потоків генерувати прибуток у майбутньому, що є основною нарощування ринкової вартості підприємства. За такого наукового підходу ефективність розміщення грошових потоків в активах аналізується з урахуванням їх найважливіших параметричних ознак – ліквідності, часу, руху, вартості – і розкриває латентну природу формування майбутньої вартості бізнесу. Вважаємо

такий методичний підхід найбільш сучасним та таким, який найбільшою мірою відповідає реаліям управління грошовими потоками аграрних формувань.

Висновки. Таким чином, управління грошовими потоками в цілому є важливим елементом фінансової політики підприємства, воно охоплює всю систему управління суб'єкта господарювання. Важливість та значення управління рухом грошових коштів на підприємстві важко переоцінити, адже від його якості й ефективності залежить не тільки його стійкість у конкретний період часу, а й можливість подальшого розвитку, досягнення фінансового успіху на довгострокову перспективу. У зв'язку із цим методичну площину оцінки результативності процесу управління грошовими потоками доцільно доповнити в контексті виділення головного стратегічного критерію його результативності – нарощування ринкової вартості аграрного бізнесу. У такому аспекті перспективами подальших наукових досліджень виступає вдосконалення наявної методичної бази оцінювання результативності грошових потоків підприємств аграрної сфери, результати яких є необхідними для реалізації ефективного аграрного менеджменту.

Література:

1. Біндасова Ю.О. Теоретичні аспекти формування системи управління грошовими потоками підприємства / Ю.О. Біндасова // Науково-технічний збірник. – 2014. – № 77. – С. 388–394.
2. Кулик К.М. Відмінності та взаємозв'язок між «грошовими коштами» та «грошовими потоками» підприємства / К.М. Кулик // Управління розвитком. – 2014. – № 1. – С. 136–138.
3. Бланк І.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр ; Эльга, 2010. – 496 с.
4. Ковшова С.О. Необхідність оптимізації руху грошових потоків підприємства в сучасних умовах господарювання / С.О. Ковшова // Управління розвитком. – 2013. – № 20. – С. 135–136.
5. Лігоненко Л.О. Управління грошовими потоками : [навч. посіб.] / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – К. : Київ. нац. торг.-ек. ун-т, 2005. – 255 с.
6. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент : [навч. посіб.] / І.О. Школьник, І.М. Боярко, Б.І. Сюркало. – Суми : Університетська книга, 2009. – 344 с.
7. НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prou4ot.info/?section=browse&CatID=92&ArtID=1612>.
8. Надточій С.І. Коефіцієнтний аналіз грошових потоків підприємства в аспекті управління ними / С.І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 7. – С. 8–12.

9. Павловська О.В. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / О.В. Павловська, Н.М. Пригуляк, Н.Ю. Невмержицька ; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ ; 2-ге вид. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.
10. Чуланова Г.Ю. Концепция движения потоков денежных средств / Г.Ю. Чуланова, М.С. Туровская // Инновации. – 2002. – № 7. – С. 62–66.

Свиридова М.С. Современные методические подходы к оценке денежных потоков предприятия

Аннотация. В статье рассмотрены сущность и особенности существующих методических подходов к проведению оценки денежных потоков предприятия. Исследованы и систематизированы системы показателей, используемых при анализе денежных потоков предприятий. Из всей совокупности показателей выбраны те, которые наиболее полно характеризуют использование денежных потоков на предприятиях аграрной сферы. Методика анализа денежных потоков дополнена в части определения эффективности размещения и использования денежных потоков аграрного предприятия.

Ключевые слова: денежные потоки, управление денежными потоками, механизм управления денежными потоками, аграрные предприятия, эффективность.

Sviridova M.S. Modern methodical approaches to the estimation of the enterprise cash flows

Summary. The essence and peculiarities of existing methodological approaches to the assessment of cash flows of a company are considered. Studied and codified a system of indicators used in the analysis of the cash flows of enterprises. Among all the indicators those are chosen that to the fullest extent possible describe the use of cash flows at the enterprises of agricultural sector. The method of analysis of cash flows is supplemented in a part of determination of the effectiveness of the placement and use of the agricultural enterprise's cash flows.

Keywords: cash flow, cash flow management, cash flow management mechanism, agricultural enterprises, efficiency.